

เครื่องมือ 5 ชิ้น

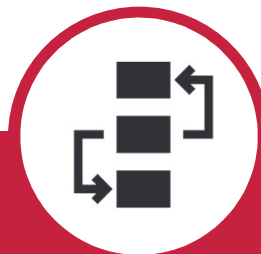
ที่ทำให้การขับเคลื่อนกลไก ศปถ. ไปสู่ผลลัพธ์

ประมวล
สถานการณ์
อุบัติเหตุ
ในพื้นที่

ตั้งเป้าหมาย
(ผลลัพธ์)
ตัวชี้วัด
ผลลัพธ์

ออกแบบ
กิจกรรมที่
สอดคล้อง
กับเป้าหมาย

ประเมินผล
และสะท้อน
ผลลัพธ์
ดำเนินงาน

“...ก้าวไปสู่ผลลัพธ์ที่ละก้าวอย่างต่อเนื่อง
เพื่อมุ่งสู่ระบบการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนน
ที่มั่นคงและยั่งยืน...”

เครื่องมือ 5 ชิ้น

ที่ทำให้การขับเคลื่อนกลไก สปถ. ไปสู่ผลลัพธ์

มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้
การขับเคลื่อนกลไก สปถ.
กับเราทางเฟสบุ๊คได้ที่...

(สแกนเพื่อเชื่อมต่อ)

สานพลังคนทำงาน สปถ.

(ค้นหาเพื่อเชื่อมต่อ)

|| สร้างสรรค์โดย

ศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนน
มูลนิธินโยบายถนนปลอดภัย เลขที่ 407-408 ชั้น 4
อาคารพร้อมพันธุ์ 2 ซอยลาดพร้าว 3 ถนนลาดพร้าว
แขวงจอมพล เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทร. 02-938-8490 โทรสาร. 02-938-8827
Website : www.roadsafetythai.org

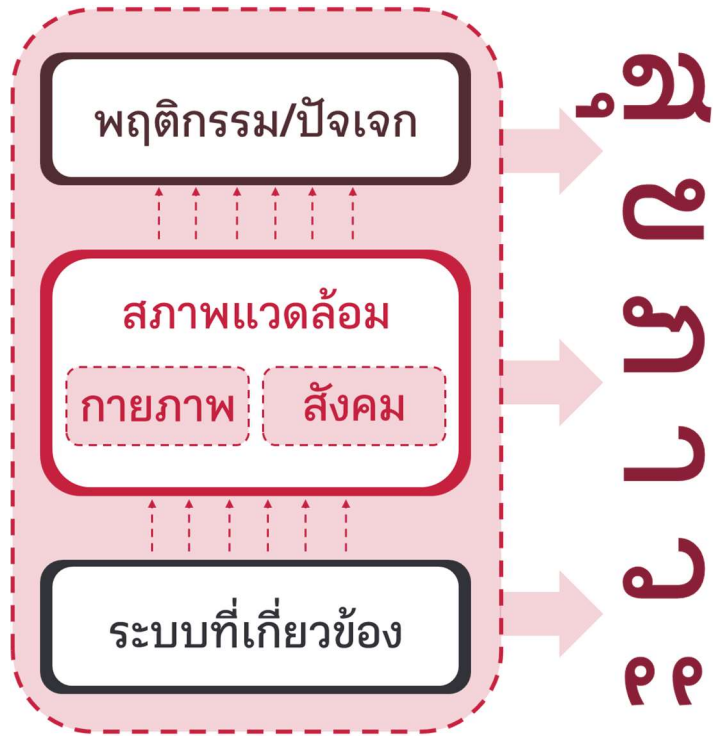
|| กิตติกรรมประกาศ

เครื่องมือ 5 ชิ้น ฉบับนี้ พัฒนาจาก ชุดความรู้การพัฒนาโครงการและการประเมินผลลัพธ์เพื่อการเรียนรู้และพัฒนา ของ อาจารย์สุรพล เหลี่ยมสูงเนิน และคณะ ตลอดจนคณะทำงานในโครงการพัฒนากลไกศูนย์ปฏิบัติการความปลอดภัยทางถนนอำเภอ จังหวัดสุรินทร์ และพื้นที่ 4 จังหวัดน่าน (น่าน นครสวรรค์ อุตรดิตถ์ และสระแก้ว) ที่ได้เติมเต็มวิธีการกระบวนการใช้เครื่องมือ 5 ชิ้นให้สมบูรณ์มากขึ้น

|| สนับสนุนโดย

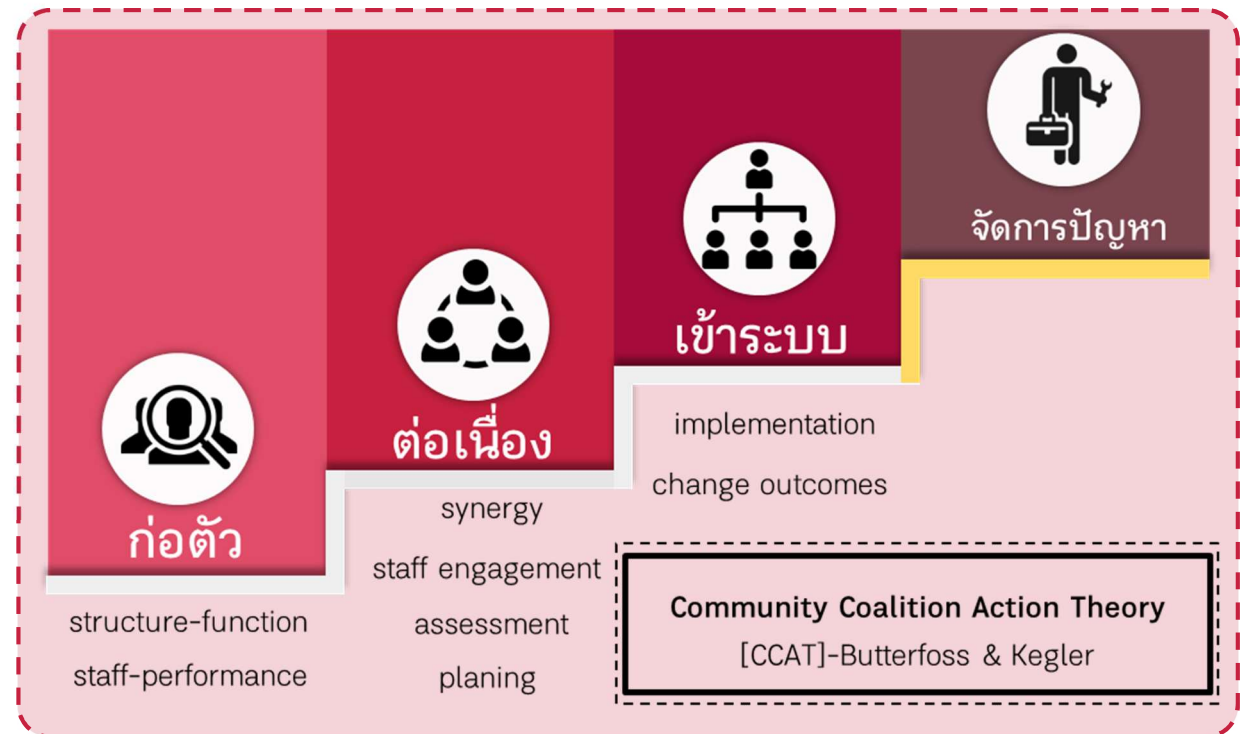
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.)

00 พื้นฐานแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดปัจจัยกำหนดสุขภาพ
(Determinants of Health)

แนวคิดการสร้างภาคีสู่พันธกิจสังคม (Community Coalition Action Theory)

แนวคิดปัจจัยกำหนดสุขภาพ

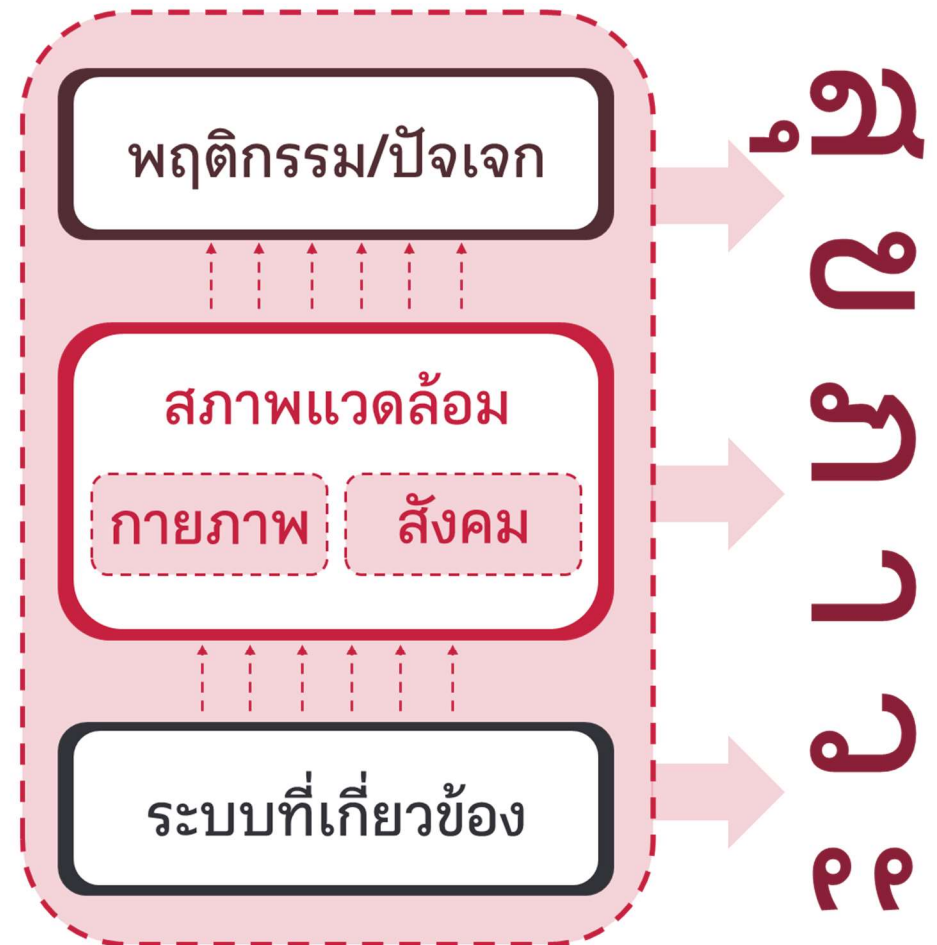
00

“ แนวคิดปัจจัยกำหนดสุขภาพ (Determinants of health) เป็นแนวคิดที่ช่วยทำให้ผู้ปฏิบัติงานป้องกันแก้ไขปัญหาสุขภาพมี “แว่นตา” ที่ใช้มองสุขภาพในแบบ “องค์รวม” เพราะ ปัญหาสุขภาพในปัจจุบันมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมที่ปัจเจกนั้นสังกัดอยู่ได้ ทั้งยังรวมไปถึงระบบที่เกี่ยวข้องด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ปัจเจกบุคคลไม่สามารถมีสุขภาพที่ดีได้ ตราบใดที่ระบบที่เกี่ยวข้องไม่ทำหน้าที่ในเชิงป้องกันแก้ไข รวมทั้งการที่ปัจเจกมิได้ดำรงอยู่ในสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมที่ดีด้วย ”

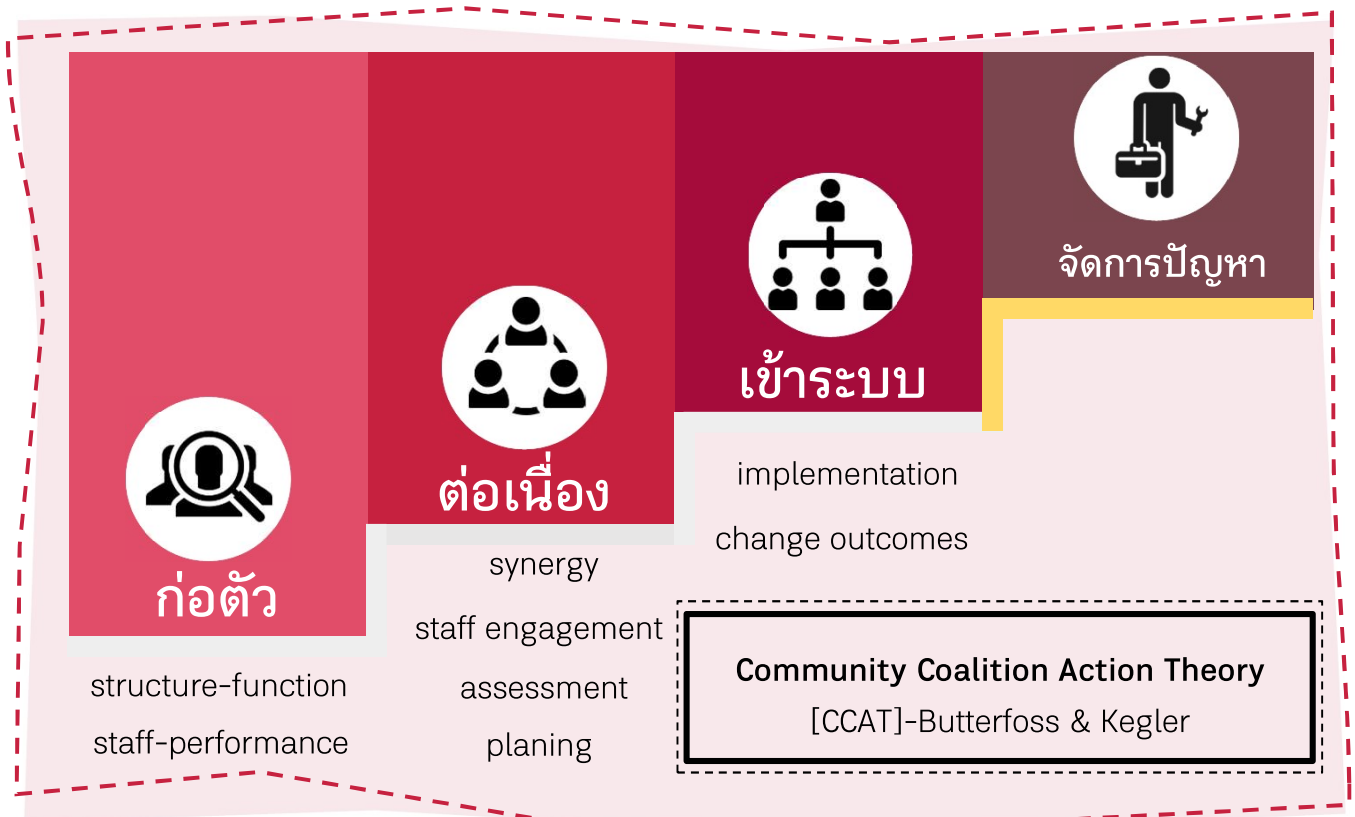

สุขภาพ

แนวคิดการสร้างภาคีสู่พันธกิจสังคม

00

แนวคิดสร้างภาคีสู่พันธกิจสังคม (Community Coalition Action Theory: CCAT model) ถือเป็นกรอบคิดที่ช่วยพัฒนากลไก สปธ. ในฐานะที่เป็นฐานรากของระบบให้สามารถขับเคลื่อนงานได้ต่อเนื่องและยั่งยืน แบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นบันได ดังนี้

- 1 ระยะก่อตัว**
Formation stage
- 2 ระยะการอย่างต่อเนื่อง**
Maintenance stage
- 3 ระยะฝังตัวเข้ระบบ**
Institutionalization stage

01

สามเหลี่ยมปัจจัยกำหนดสุขภาพ

สามเหลี่ยมปัจจัยกำหนดสุขภาพ

01

ประมวลสถานการณ์อุบัติเหตุทางถนนภาพรวมในพื้นที่ โดยใช้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพที่รวบรวมไว้แล้วมาจัดหมวดหมู่ตาม “ปัจจัยกำหนดสุขภาพ” ได้แก่ ปัจเจก (บุคคล) สภาพแวดล้อม และระบบที่เกี่ยวข้อง

ปัจเจก (บุคคล)

ข้อมูลด้านพฤติกรรมเสี่ยง วิถีชีวิต ค่านิยม ความรู้ ความเชื่อของปัจเจกที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุทางถนน เช่น พฤติกรรมเสี่ยงขับรถเร็ว เมาแล้วขับ ไม่สวมหมวกกันน็อก ขับขี่ย้อนศร รวมไปถึงข้อมูลการใช้รถ การมีใบอนุญาตขับขี่ เป็นต้น

สภาพแวดล้อม

ข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดอุบัติเหตุทางถนน แบ่งเป็น 2 ส่วนสำคัญ คือ ด้านสังคม เช่น ขาดมาตรการในชุมชน มีงานบุญ-งานเลี้ยงในชุมชน และด้านกายภาพ เช่น พื้นผิวจราจรไม่เรียบ มีทางโค้งอันตราย จุดกลับรถ (U-turn) อยู่ใกล้มีรถบรรทุกจอดริมทาง ช่วงกลางคืน เป็นต้น

ระบบที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลด้านระบบที่เกี่ยวข้องที่มีส่วนทำให้เกิดอุบัติเหตุทางถนน เช่น การจัดการข้อมูลเพื่อทำแผนป้องกันฯ ระดับอำเภอ ยังขาดประสิทธิภาพ การขับเคลื่อน ศปถ. อำเภอ ยังคงจำกัดแค่ช่วงเทศกาล (7 วันอันตราย) ทีมทำงานยังขาดการบูรณาการเป้าหมายและแผนงานร่วม เป็นต้น

สามเหลี่ยมปัจจัยกำหนดสุขภาพ

01

step

01

ทีมงานระดมสมองเพื่อประมวลสถานการณ์อุบัติเหตุทางถนนในพื้นที่ เป็นต้นว่า จำนวนการบาดเจ็บ เสียชีวิต อัตราต่อการประชากรแสนคน ช่วงวัย ประเภทรถ ที่เกิดเหตุมากที่สุด การใช้อุปกรณ์นิรภัย ให้เป็นสารสนเทศเพื่อสะท้อนปัญหา

จากนั้นลอง “คุย ช้วย เขียน” จากข้อมูลดูว่ามีเงื่อนไข/ปัจจัยอะไรบ้างที่เอื้อให้เกิดอุบัติเหตุทางถนนในพื้นที่ ให้ครอบคลุมประกอบทั้ง พฤติกรรมของปัจเจก สภาพแวดล้อม และระบบที่เกี่ยวข้อง

step

02

step

03

อ่านเครื่องการรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิค “Free writing” โดยอาจเริ่มจากมุมพฤติกรรมของปัจเจก แล้วชวนคุยเชื่อมโยงความสอดคล้องไปยัง มุมสภาพแวดล้อม และระบบที่เกี่ยวข้อง

จากนั้นทีมงานลองช่วยกันพิจารณาว่า เงื่อนไข/ปัจจัยแต่ละข้อนั้น ควรมีตำแหน่งอยู่ในหมวดหมู่ใด ภายใต้กรอบคิด “สามเหลี่ยมปัจจัยกำหนดสุขภาพ” ที่มีทั้ง ปัจเจก สภาพแวดล้อม และระบบที่เกี่ยวข้อง

step

04

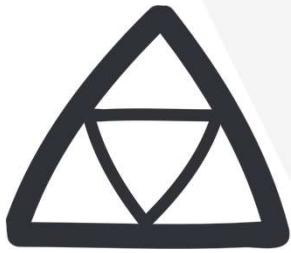
step

05

จัดวางลงในแต่ละหมวดหมู่ แล้วชวนกันคุยอีกที ว่าเงื่อนไข/ปัจจัยที่เอื้อให้เกิดอุบัติเหตุที่เขียนมานี้ เกิดขึ้นในพื้นที่ หรือหากมีข้อมูลจุดไหนที่ยังไม่สมบูรณ์ อาจต้องสำรวจเพิ่มเติม

สามเหลี่ยมปัจจัยกำหนดสุขภาพ

01

“

การใช้ ‘สามเหลี่ยมปัจจัยกำหนดสุขภาพ’ จะช่วยทำให้ทีมงานได้ ทบทวนสถานการณ์ปัญหาอุบัติเหตุทางถนนอย่างเป็นองค์รวม นอกจากนี้ ยังทำให้ทีมงานเข้าใจว่า อุบัติเหตุทางถนนแม้จะมี สาเหตุหลักจากพฤติกรรมของปัจเจกแล้ว ยังมีเงื่อนไข/ปัจจัย อื่น ๆ ที่เอื้อให้เกิดอุบัติเหตุทางถนน ทั้งด้านสภาวะแวดล้อม และระบบที่เกี่ยวข้อง ”

”

“

จะเห็นได้ว่า สถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ มีความซับซ้อนซ้อน เจือปนไว้มากมาย ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว ทีมไม่สามารถแก้ไขปัญหา ทั้งหมดได้ในเวลาเดียวกัน ภายใต้ข้อจำกัดด้านบุคลากร เวลา งบประมาณ ดังนั้น จึงจำเป็นต้อง ‘จัดลำดับ’ ความสำคัญของ ปัญหา และ ‘หยิบเลือก’ ปัญหามาจัดการตามลำดับ ทว่าโจทย์ที่ ทำทนายมักจะเป็นโจทย์ด้านพฤติกรรมปัจเจก ”

”

Tips & Tricks

↓ การเตรียมข้อมูลสถานการณ์อุบัติเหตุในพื้นที่มาอย่างรอบด้าน (ปริมาณ+คุณภาพ) ในห้วงเวลา 3-5 ปีจะช่วยให้การวิเคราะห์มีความ ครบถ้วน บ่งชี้แนวโน้มสถานการณ์ปัญหาที่แท้จริง ทั้งยังจะช่วยให้ทีมงาน หยิบเลือกปัญหาเพื่อแก้ไขได้อย่างตรงจุด และมีประสิทธิภาพอีกด้วย

02

แผนภูมิต้นไม้ปัญหา

ความขัดแย้งในครอบครัว ยานพาหนะเสียหาย

คนพิการรายใหม่ 58 คน

เกิดคดีความ

เบี้ยยังชีพคนพิการ

บาดเจ็บ 299 ราย

ค่าใช้จ่ายชดเชย

เสียชีวิต 19 ราย

ปัจจัย (บุคคล)

ค่านิยม/ความเชื่อ

ขาดความรู้

ไม่มีใบขับขี่

สภาพแวดล้อม

กายภาพ

ถนนเป็นหลุม/บ่อ

ไฟส่องสว่างไม่พอ

รถจอดริมทาง

สังคม

ขาดมาตรการสังคม

งานบุญ/งานเลี้ยง

ในหมู่บ้าน

ระบบที่เกี่ยวข้อง

ศปท.อำเภอทำงาน

ไม่ต่อเนื่อง

ขาดการบูรณาการ

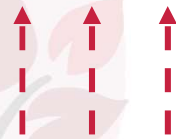
แผนงานร่วม

เป็นเครื่องมือที่ช่วยทีมในการมองปัญหาแบบเชื่อมโยง
ปัญหาอุบัติเหตุทางถนนอย่าง “**เป็นเหตุเป็นผล**” ทั้งยังชวน
ให้ทีมงานวิเคราะห์ลึกไปถึงสาเหตุของปัญหา และผลกระทบ
ที่เกิดขึ้น เพื่อเข้าใจสถานการณ์ปัญหาที่แท้จริงในพื้นที่

กิ่ง/ก้าน/ใบ

ผลกระทบทางสุขภาพ
เศรษฐกิจ และสังคมอันเป็น
ผลมาจากอุบัติเหตุทางถนน

ลำต้น

สถานการณ์พฤติกรรมเสี่ยง
สำคัญในพื้นที่

ราก

สาเหตุด้านพฤติกรรม สภาพ
แวดล้อมทางสังคมและ
กายภาพ และระบบที่เกี่ยวข้อง

step

01

ทีมงานหยิบเลือก “สถานการณ์ปัญหา” จากสามเหลี่ยมปัจจัยกำหนดสุขภาพที่ทำไว้มา 1 ประเด็นปัญหา โดยพิจารณาจากองค์ประกอบด้านความพร้อมและศักยภาพของทีมงานและทรัพยากรที่มีร่วมด้วย

จากนั้นลอง ระบุพฤติกรรมเสี่ยงสำคัญ ควรใช้ข้อมูลเพื่อชี้ลงไปในกลุ่มเสี่ยงสำคัญ จะทำให้การวิเคราะห์ปัญหามีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น โดยวางไว้ที่กลาง **ลำต้น** ของต้นไม้ เช่น “การดื่มแล้วขับ” “เมาแล้วขับ” “เมาแล้วขับ” เป็นต้น

step

02

step

03

ขยับไปที่ **รากของต้นไม้** ช่วยกันถก วิเคราะห์สาเหตุที่เกิดจากพฤติกรรมปัจเจก สภาพแวดล้อม (สังคม + กายภาพ) และระบบที่เกี่ยวข้อง แล้วเขียนไว้ที่รากของต้นไม้ จัดหมวดหมู่ของสาเหตุตามกรอบสามเหลี่ยมปัจจัยกำหนดสุขภาพ

ย้ายไปที่ **กิ่ง/ก้าน/ใบ** ชวนกันวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาที่ทีมงานเขียนไว้กลางลำต้น อาจจัดหมวดหมู่ เป็นผลกระทบทางสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

step

04

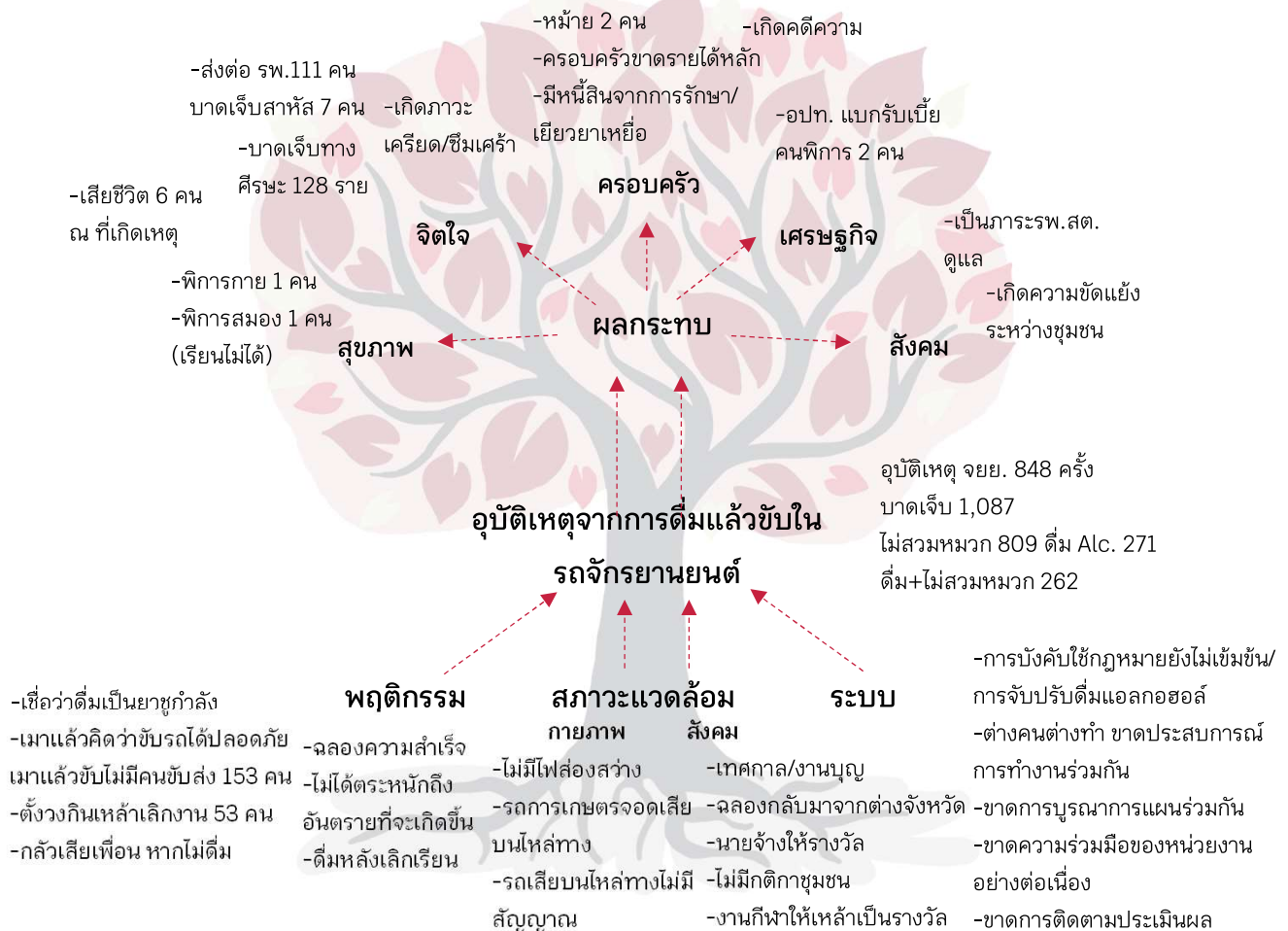
step

05

เสร็จแล้วทีมงานมาช่วยกันสอบถาม “ความเป็นเหตุเป็นผล” กันหน่อย โดยชวนกันคุยอีกที ว่า รากของปัญหาที่เขียนไว้ มันส่งผลให้เกิดปัญหานั้น ๆ หรือไม่ แล้วปัญหานั้นยังผลให้เกิดผลกระทบอย่างนั้นหรือไม่

แผนภูมิต้นไม้ปัญหา

02

หมายเหตุ ข้อมูลข้างต้นเป็นข้อมูลสมมติ ใช้เพื่อประกอบการอธิบายเครื่องมือ 5 ชิ้น เท่านั้น

Tips & Tricks

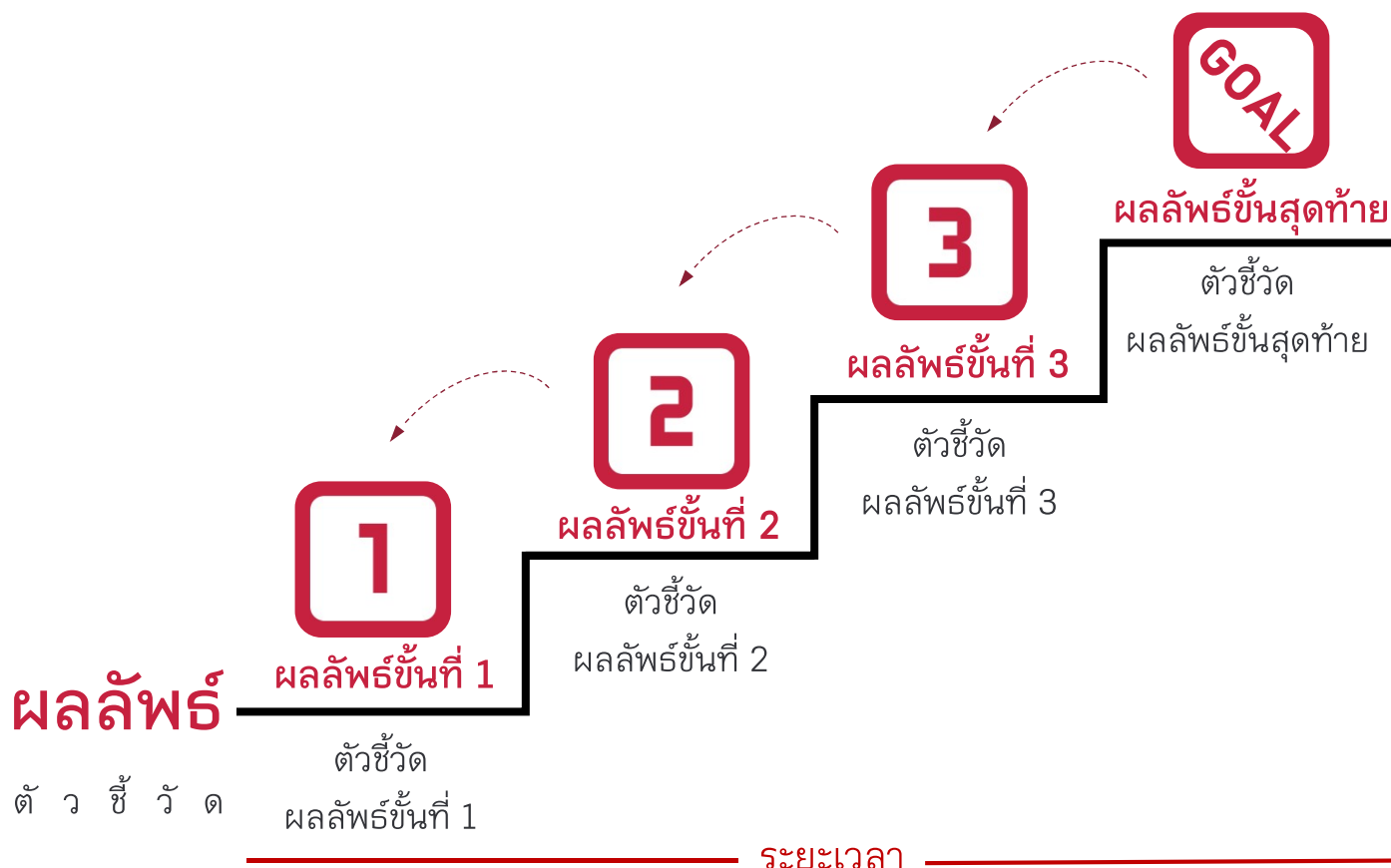

การวิเคราะห์รากต้นไม้ม ต้องครอบคลุมปัจจัยกำหนดสุขภาพ โดยต้องสอดคล้องกับปัญหาที่ทีมงานเลือกมาเขียนกลางลำต้น ที่สำคัญ คือ ควรหลีกเลี่ยงการ “มโนข้อมูล” ที่ไม่ตรงกับความจริง เพราะนอกจากจะทำให้ไม่เข้าใจสาเหตุปัญหาที่แท้จริง ยังจะทำให้กระบวนการทำงานต่อเนื่อง หลุดลอยไปจากปัญหาที่แท้จริงอีกด้วย

ศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนน
มูลนิธินโยบายถนนปลอดภัย
www.roadsafetythai.org

03 บันไดผลลัพธ์

อยากลดอะไร

ระบุผลลัพธ์ขั้นสุดท้าย (ultimate goal) จากการดำเนินโครงการ ต้องการลดผลกระทบ (จากรากปัญหา) ทั้งผลกระทบทางสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม

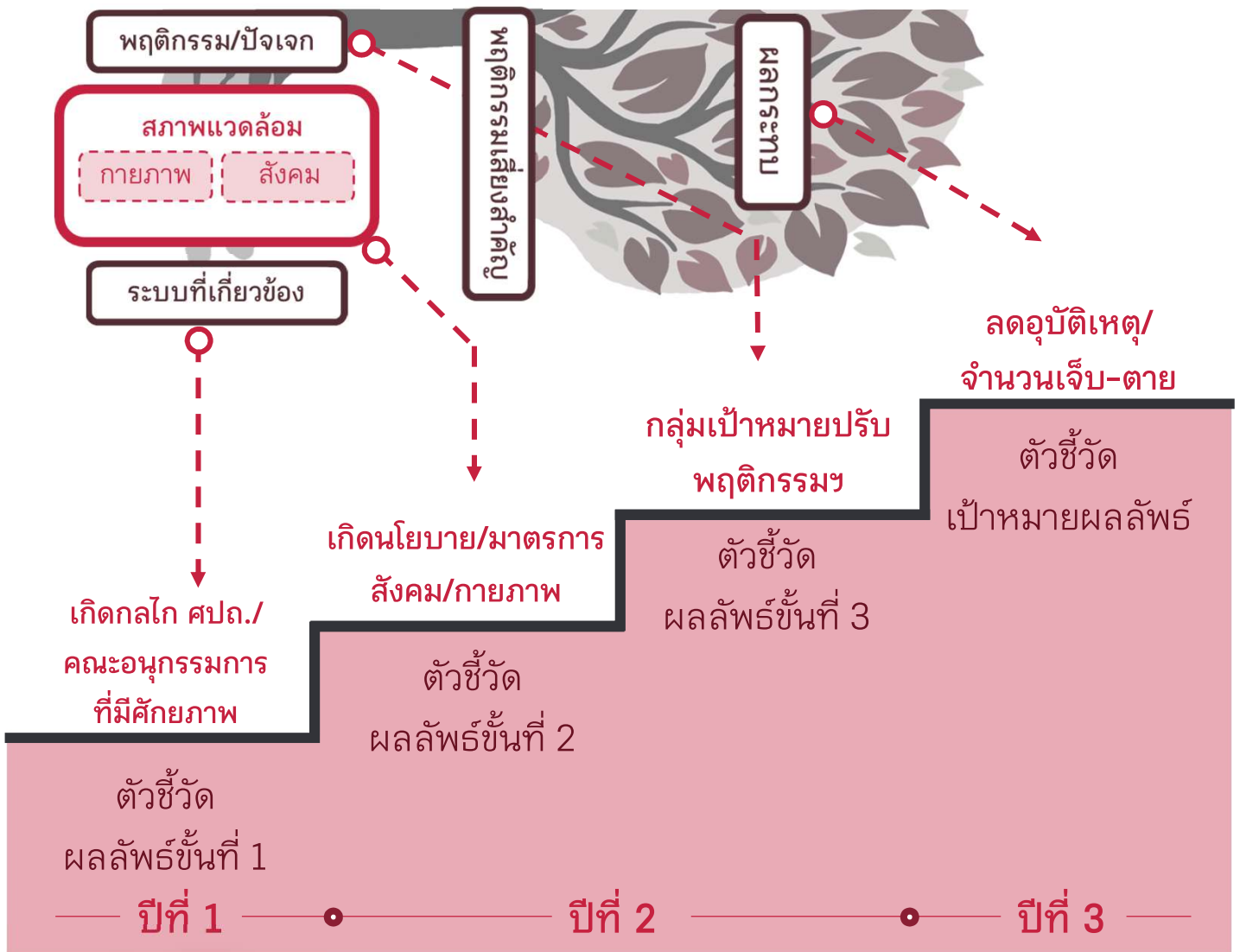
อยากแก้อะไร

ผลลัพธ์รายทาง (interim outcome) จากการตัดราก เช่น ลดพฤติกรรมเสี่ยง เช่น ดื่มไม่ขับ ไม่สวมหมวกฯ สภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดความปลอดภัย จุดเสี่ยงได้รับการแก้ไข หรือเกิดระบบ/กลไกสังคม เช่น กลไกศปท.อำเภอ/ท้องถิ่น

วัดผลได้อย่างไร

แนวทางในการวัดผล ประเมินผลจากการกำหนดผลลัพธ์นั้น ๆ ว่าสามารถตอบโจทย์ตามที่ได้คาดหมายไว้หรือไม่ อย่างไร

การวางผลลัพธ์จะเป็นตัวช่วยในการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งยังช่วยชี้ว่าจะเดินไปสู่เป้าหมายนั้นอย่างไร อนึ่ง ผลลัพธ์แต่ละขั้นบันได จะสอดคล้องกับ รากต้นไม้ปัญหาที่ครอบคลุมปัจจัยกำหนดสุขภาพ ที่ต้องเริ่มจากการพัฒนาระบบ เพื่อปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

step

01

ทีมงานหยิบเลือกผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดย นำข้อมูลมาจากรากต้นไม้มองปัญหาที่กำหนดเป็นผลลัพธ์ โดยตะแคงต้นไม้มากทางขวา

จากนั้นต้องวาง**ผลลัพธ์ขั้นสุดท้าย**ไว้บนขั้นบันไดขั้นสูงสุดก่อน ส่วนใหญ่จะเป็นผลลัพธ์ที่ต้องการให้เปลี่ยนแปลง เช่น พฤติกรรมการขับขี่ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคม หรือทางกายภาพ เป็นต้น

step

02

ถัดมา ทีมงานต้องชวนกันถอยหลังกลับมายังผลลัพธ์ขั้นถัดลงมา (มาจากรากแขนง) ว่ามีผลลัพธ์อะไรที่ต้องเกิดก่อนผลลัพธ์สุดท้าย เช่น กรณีดื่มแล้วขับ คือ กติกาทางสังคม หรือ การบังคับใช้กฎหมาย สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดื่ม เป็นต้น **เขียนบนขั้นบันได**

step

03

จากนั้นชวนคิดถอยหลังกลับมายังผลลัพธ์ขั้นถัดลงมา (มาจากรากฝอย) ว่ามีผลลัพธ์อะไรก่อน จึงจะเกิดผลลัพธ์ขั้นที่ผ่าน เช่น เดียวกรณีดื่มแล้วขับ คือ การเกิดระบบ/กลไก ขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดนโยบายสาธารณะ เป็นต้น แล้ว**เขียนบนขั้นบันได**

step

04

ท้ายสุด ในแต่ละขั้นบันได ต้องกำหนด**ตัวชี้วัดผลลัพธ์** เพื่อให้มีแนวทางวัดผลการเปลี่ยนแปลงแต่ละขั้นได้ **เขียนไว้ใต้บันได** โดยตัวชี้วัดที่ดีควรวัดได้เป็นรูปธรรม เป็นที่ยอมรับร่วมกัน และ กำหนดระยะเวลาวัดผลด้วย

step

05

ลดความสูญเสีย
จากการดื่มแล้วขับ

ประชาชนเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมดื่มแล้วขับ

เกิดการปรับเปลี่ยน
สภาพแวดล้อม

เกิดกลไก สปธ. อปท.
(เจ้าภาพ)

เกิดกลไกอนุกรรมการ
ที่มีศักยภาพ

เกิดกลไก สปธ.อำเภอ
ที่มีประสิทธิภาพ

- ลดอุบัติเหตุจากการดื่มแล้วขับลดลง 80 %
- ลดอัตราการบาดเจ็บจากการดื่มแล้วขับลดลง 70 %
- ลดอัตราการเสียชีวิตจากการดื่มแล้วขับลดลง 40 %

- เกิดการรับรู้มาตรการชุมชนในการจัดการปัญหาดื่มแล้วขับ
- เกิดความตระหนักผลกระทบจากการดื่มแล้วขับ
- ลดการดื่มแล้วขับ

- กฎหมาย**
 - เกิดการตั้งด่านตรวจจับที่มีประสิทธิภาพตลอดทั้งปี
- สังคม**
 - เกิดการบูรณาการด้านครอบครัว ด้านชุมชน เพื่อควบคุมคนเมาแล้วขับตลอดทั้งปี
 - เกิดมาตรการชุมชนจัดการปัญหาดื่มแล้วขับ
- กายภาพ**
 - เกิดการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

- มีคำสั่ง สปธ. อปท. ที่ชัดเจน
- เกิดการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ
- มีแผนปฏิบัติการ สอดคล้องกับปัญหาพื้นที่ตลอดทั้งปี
- มีข้อบัญญัติงบประมาณที่เกี่ยวข้อง
- มีการติดตามประเมินผล และปรับปรุงพัฒนางาน

- มีความรู้ความเข้าใจการทำงานเชิงกลไก
- สามารถประเมินสถานการณ์ ปัญหา อุบัติเหตุในพื้นที่ได้
- สามารถเชื่อมประสานระดับอำเภอ-อปท.ได้
- สามารถเป็นพี่เลี้ยงทางวิชาการให้ สปธ. อปท.ได้

- มีคำสั่ง สปธ.อำเภอที่ชัดเจน
- คณะกรรมการมีบทบาทการทำงานชัดเจน
- มีการขับเคลื่อนนโยบายในพื้นที่ที่สอดคล้องกับปัญหาในพื้นที่ตลอดทั้งปี
- มีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ปีที่ 1

ปีที่ 2

ปีที่ 3

Tips & Tricks

↓ ทีมงานต้องชวนกันคุยเพื่อแยก “ผลผลิต” และ “ผลลัพธ์” ออกจากกัน เพราะผลผลิต คือ ผลที่เกิดขึ้นทันทีหลังกิจกรรม วัดได้เมื่อสิ้นสุดการกระทำ แต่ผลลัพธ์ คือผลที่ได้จากผลผลิตซึ่งต้องทอดระยะเวลาไว้วงหนึ่ง เช่น กรณีการอบรม workshop ผลผลิตคือ มีจำนวนผู้เข้าร่วม 112 คน ผลลัพธ์คือ ผู้เข้าร่วมมีการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ขับเคลื่อนงาน เป็นต้น

↓ เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันของทีมงานการกำหนด “ผลลัพธ์” ควรเขียนคำเหล่านี้ประกอบ เช่น เกิด.... / มี.... /มี/เกิด... จะทำให้ทีมงานไม่หลงประเด็นว่า ผลลัพธ์ที่กำลังเขียนอยู่ “ไม่ใช่กิจกรรมที่จะทำ”

↓ ระดับผลลัพธ์แต่ละขั้นบันไดควรมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับรากต้นไม้มากจากแผนภูมิต้นไม้ปัญหา

↓ จะเห็นได้ว่าตัวชี้วัดผลลัพธ์ทุกระดับ ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลง การจะรู้ว่าผลจากการทำงานเปลี่ยนแปลงไปแค่ไหน จำเป็นต้องมีข้อมูลตั้งต้น (baseline data) ที่ชัดเจน และเป็นตัวชี้วัดที่ทุกคนในทีมให้การยอมรับเป็นสำคัญ

04

การวิเคราะห์แรงเสริม-แรงต้าน

แรงเสริม ||

- มีระเบียบสำนักนายก พ.ศ. 2554 มีข้อสั่งการ ศปถ. จังหวัด
- ศปถ. จังหวัดพร้อมให้การสนับสนุนการทำงานระดับอำเภอ
- มีทีมทำงาน ได้แก่ ปภ. สธ. ตร. บ. กลาง แขวงฯ ขนส่ง เครือข่ายภาคประชาสังคมอื่น ๆ
- ผู้บริหาร อปท. พร้อมขับเคลื่อนงานและสนับสนุนงบประมาณ

|| กิจกรรมเพิ่มแรงเสริม

- จัดทำ/ทบทวนคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะอนุกรรมการ
- นำข้อสั่งการ ศปถ. จังหวัดมาเป็นแนวทางขับเคลื่อน
- ชงข้อมูลเพื่อชี้เป้าความเสี่ยงลงไปหนุนให้เกิด ศปถ. อปท. เพื่อให้เกิดเจ้าภาพ

แรงต้าน ||

- ทีมทำงาน (บางส่วน) ยังมองว่างานอุบัติเหตุไม่ใช่ภาระงาน
- ทีมทำงาน (บางส่วน) ยังขาดความรู้เรื่องการขับเคลื่อนกลไก ศปถ. อำเภอ
- ยังขาดการบูรณาการเป้าหมายและแผนงานร่วมกัน
- ขาดการเชื่อมประสานในระดับแนวราบที่ขับเคลื่อนงานต่อเนื่อง

|| กิจกรรมลดแรงต้าน

- ตั้งวงประชุมทำความเข้าใจเรื่องการขับเคลื่อนกลไก ศปถ. อำเภอ
- ทบทวนบูรณาการเป้าหมาย และแผนงานร่วมระหว่างหน่วยงาน
- ตั้งวงแนวราบพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ

การออกแบบกิจกรรมที่จะแก้ปัญหาต้องสอดคล้องกับผลลัพธ์ที่ตั้งไว้ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์แรงเสริมแรงต้านจะช่วยให้ทีมงานทราบถึง “ต้นทุนและข้อจำกัด” ในพื้นที่ รวมทั้งชวนให้กำหนด “กิจกรรม” เพิ่มแรงเสริมและลดแรงต้าน เพื่อไปสู่ผลลัพธ์หรือเป้าหมายที่คาดหวังไว้ได้

“อะไรที่เป็นแรงเสริมหรือแรงผลักดันไปสู่ผลลัพธ์”

“อะไรที่เป็นแรงต้านหรืออุปสรรคในการดำเนินงาน”

“ต้องทำอะไรบ้าง เพื่อลดแรงต้านให้เหลือน้อยที่สุด และเพิ่มแรงเสริมให้มีพลังมากยิ่งขึ้น”

step

01

การวิเคราะห์แรงเสริม-แรงต้าน ทีมงานจะต้อง**ผลลัพธ์**จาก บันไดผลลัพธ์ (1 ชั้นบันไดผลลัพธ์จะถูกวิเคราะห์แรงเสริม-แรงต้าน 1 ครั้ง) ทำที่ละบันได โดยเริ่มจากบันไดขั้นซ้ายไปทางขวา (ทำจากบันไดล่างขึ้นบน)

ชวนทีมงานคุยเรื่อง **“แรงเสริม”** หรือแรงสนับสนุนในพื้นที่ ที่จะทำให้การดำเนินงานของทีมงานไปสู่ความสำเร็จ เช่น นโยบายที่มีอยู่แล้ว ต้นทุนทางทรัพยากร สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อที่เป็นประโยชน์ กระแสความตื่นตัว รวมทั้งศักยภาพของทีมงาน เป็นต้น

step

02

step

03

จากนั้นลองชวนคุยในมุมกลับเรื่อง **“แรงต้าน”** หรืออุปสรรค ขวากหนามที่จะทำให้การทำงานไม่ไปสู่ผลลัพธ์ เช่น ไม่มีนโยบาย/แนวปฏิบัติที่ชัดเจน ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญ ทีมงานบางส่วนยังขาดศักยภาพ เป็นต้น

คำถามสำคัญที่ตามมาทีมนงานต้องคุยกันต่อ คือ **“ต้องทำอะไรบ้าง เพื่อลดแรงต้านให้เหลือน้อยที่สุด และเพิ่มแรงเสริมให้มีพลังมากยิ่งขึ้น”** เขียนกิจกรรมที่ต้องทำจากฐานแรงเสริม-แรงต้านแต่ละข้อ พร้อมทั้งระบุว่า กลุ่มเป้าหมายที่จะทำด้วยคือใคร โดยภาวคิที่จะร่วมขับเคลื่อนในกิจกรรมนั้นคือใคร

step

04

104

Tips & Tricks

↓ ทีมงานต้องชวนกันคุยเรื่องโจทย์ในการวิเคราะห์แรงเสริม-แรงต้าน โดยต้องวิเคราะห์ให้ครอบคลุมปัจจัยกำหนดสุขภาพ และยึดหลักการระบุข้อมูลจริง เพื่อให้เห็นปัญหาอุปสรรค ทั้งยังจะชวนให้เห็นหนทางที่จะไปสู่เป้าหมายเชิงผลลัพธ์อย่างเป็นขั้นเป็นตอน

↓ การออกแบบกิจกรรมก็เช่นกันทีมงานต้องคำนึงถึงปัจจัยกำหนดสุขภาพทั้ง 3 องค์ประกอบ จะทำให้ทีมงานออกแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาระบบจัดการ ปรับเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมทั้งทางสังคมและกายภาพ เพื่อไปปรับพฤติกรรมของปัจเจกในท้ายที่สุด ทีนี้ ทีมงานก็จะมีกิจกรรมที่ไปไกลกว่าการอบรม ธารรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้

↓ ขั้นตอนการวิเคราะห์แรงเสริม-แรงต้านและออกแบบกิจกรรม ทีมงานอาจต้องย้อนกลับไปดู “บันไดผลลัพธ์” และ “ต้นไม้ปัญหา” เป็นระยะ ๆ เพื่อให้ทีมงานวิเคราะห์ได้ตรงกับสถานการณ์ปัญหามากที่สุด

↓ การระบุภาคีช่วยขับเคลื่อนงาน อาจต้องคำนึงถึงภารกิจของภาคนั้น ๆ ด้วยว่าสอดคล้องกับกิจกรรมที่ทีมงานออกแบบไว้หรือไม่ รวมทั้งต้องมีกระบวนการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการเพื่อชวนภาคนั้น ๆ เข้าใจและร่วมขับเคลื่อนงานได้

05 การรวบรวมข้อมูลสะท้อนผลลัพธ์

บันไดผลลัพธ์ขั้นที่ 2

เกิดกลไกอนุกรรมการที่มีศักยภาพ

ตัวชี้วัด	ข้อมูล	แหล่งผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	ช่วงเวลาเก็บข้อมูล
- มีความรู้ความเข้าใจการดำเนินงานเชิงกลไก - สามารถประเมินสถานการณ์ปัญหาอุบัติเหตุในพื้นที่ได้ - สามารถเชื่อมประสานระดับอำเภอ-ท้องถิ่นได้ - สามารถเป็นพี่เลี้ยงให้ สปท.อปท.ได้	- แบบประเมินผลก่อนหลังเข้าร่วมกิจกรรม - สรุปการประชุมคณะอนุฯ สปท. - แผนงานบูรณาการการทำงานร่วมกัน	- คณะอนุฯ สปท. อำเภอ - ทีมงาน สปท. อปท. - ทีมงาน ปภ. สธ. ตร. บ.กลาง แขวงฯ ขนส่ง เครือข่ายภาคประชาสังคมอื่น ๆ - เอกสารสรุปรายงานการประชุม	ตั้งวงประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ บทเรียน ปัญหา อุปสรรคการทำงาน ก่อนและหลังดำเนินงาน	- สถานการณ์การทำงานของทีมทำงาน ก่อนและหลังดำเนินงาน (ตามบันไดผลลัพธ์) - การเปลี่ยนแปลงเชิงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังดำเนินงาน

ตัวชี้วัดผลลัพธ์

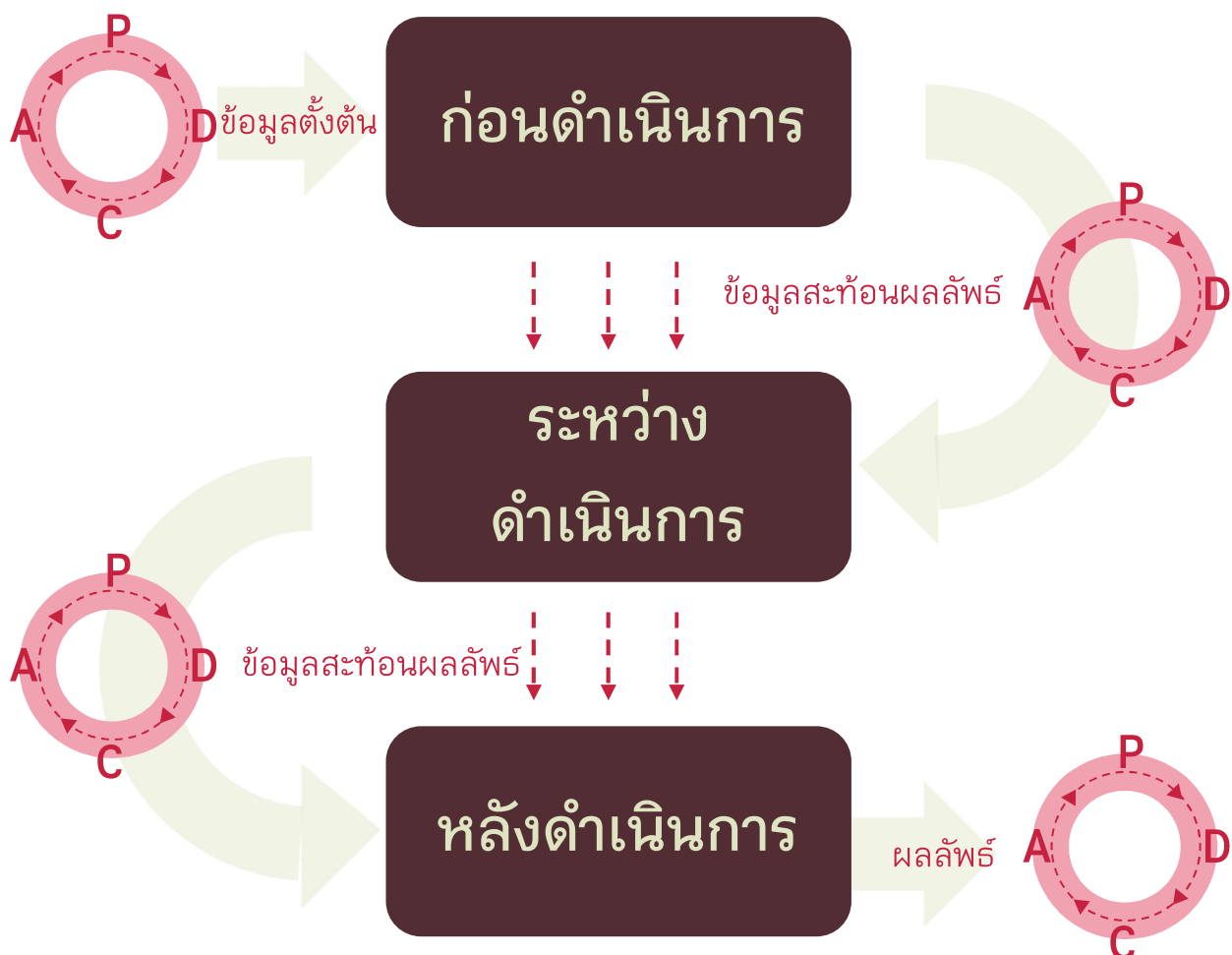
ใช้ข้อมูลอะไรตอบตัวชี้วัด

เก็บข้อมูลจากแหล่งใด

วิธีได้มาซึ่งข้อมูล

จะรวบรวมข้อมูลช่วงไหน

หลังจากทีมงานขับเคลื่อนงานตามแผนแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการติดตามประเมินผล ซึ่งจะช่วยให้ทีมงานเห็น **“ความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลง”** ที่เกิดขึ้นตามบันไดผลลัพธ์ที่วางไว้ทีละก้าว ทั้งยังช่วยให้เห็นถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นระหว่างทางที่จะทำให้ไปไม่ถึงผลลัพธ์ เปรียบเหมือนการทำวงจรเดมมิง (PDCA)

step

01

คือ “ตัวชี้วัด” ตามบันไดผลลัพธ์ออกมาในแต่ละชั้น แล้วระบุว่าต้องใช้ข้อมูลอะไรตอบตัวชี้วัดแต่ละตัว เป็นไปได้ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ เป็นต้นว่า จำนวนครั้งการเกิดอุบัติเหตุบาดเจ็บ เสียชีวิต หรือ แผนงาน โครงสร้างหน้าที่ทีมงาน สรุปการประชุม ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ระบุว่า ข้อมูลที่ใช้ตอบตัวชี้วัดนั้นได้มาจาก**ผู้ให้ข้อมูลแหล่งใด** เช่น ได้ข้อมูลจากคณะกรรมการ กลุ่มเป้าหมาย หรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น รายงานการประชุม เป็นต้น

step

02

step

03

กำหนด**เครื่องมือที่ใช้**ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่กำหนดไว้ เช่น การสังเกต สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ตั้งวงคุย แลกเปลี่ยนกับทีมงาน เป็นต้น

ท้ายสุดทีมช่วยกันกำหนด**ช่วงเวลาในการรวบรวมข้อมูล**แต่ละช่วงของตัวชี้วัด ว่าควรเป็นช่วงใดในระยะก่อน ระหว่าง และหลังดำเนินงาน ตามบันไดผลลัพธ์

step

04

step

05

หลังการรวบรวมข้อมูล**สะท้อนผลลัพธ์** ทีมงานควรตั้งวงเพื่อทบทวนบันไดผลลัพธ์ และตัวชี้วัดผลลัพธ์ กิจกรรมที่ดำเนินงาน และทบทวนแผนการเก็บข้อมูลตามตัวชี้วัด ตรวจสอบความเหมาะสมของระยะเวลาทำงาน รวมถึงได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหาด้วยกัน

Tips & Tricks

↓ การรวบรวมข้อมูลที่จะวัดผลลัพธ์ ควรชวนคุยตั้งแต่ก่อนเริ่มดำเนินงานเพื่อเก็บข้อมูลตั้งต้น (baseline data) ให้ครอบคลุมตามปัจจัยกำหนดสุขภาพที่วิเคราะห์ผ่าน ต้นไม้ปัญหา บันไดผลลัพธ์ และแรงเสริม-แรงต้าน เพื่อใช้เปรียบก่อนหลังดำเนินงาน

↓ ทีมงานควรเก็บข้อมูลผลลัพธ์ที่ละตัวชี้วัดผลลัพธ์ให้ครบทุกผลลัพธ์ จะทำให้เห็นภาพข้อมูลทั้งหมดและทุกตัวชี้วัดที่ต้องเปรียบเทียบควรมีการจัดทำข้อมูลตั้งต้นให้ชัดเจนทุกตัว โดยต้องกำหนดคำนิยามศัพท์ (definitions) ให้เข้าใจตรงกัน

↓ การสะท้อนผลลัพธ์ควรทำเป็นระยะ ๆ สอดคล้องกับกิจกรรมตามบันไดผลลัพธ์ จะช่วยทำให้เห็นพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น และควรให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคเข้ามามีส่วนร่วมในการสะท้อนผล และที่สำคัญในการสะท้อนผลทุกครั้ง ควรมีการสรุปข้อมูลตามตัวชี้วัดเปรียบเทียบ ก่อน/หลัง หรือเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่คาดหวัง ให้ชัดเจน